

Baba Dochia

Mioara Ardieleanu

Nici nu știm cât de repede a trecut timpul; Primăvara și-a făcut simțită prezența prin multe zone ale colțului de rai. Ghiocci, brândușe răsar la strigătul luminii, prin poienile și prin crestele adormite de vântoasele iernii.

Denumirea lunii Martie se consideră că provine din latină, Mars (Marte), în mitologia romană, un zeu al războiului.

După site-ul Wikipedia, „*Marte provine dintr-o fuziune a zeului agrar și războinic Mavors, dintr-un vechi cult umbric, cu zeul etrusc Maris și cu zeul grec al războaielor, Ares.*”¹

Este o lună în care încep lucrările agricole: aratul, semănatul, tăierea și curățarea pomilor fructiferi, curățarea grădinilor, chiar și scoaterea stupilor de la iernat.

Venirea primăverii aduce după sine și sărbătorile specifice în tradiția românească: Mărțișorul, de unde și denumirea lunii Martie, **Mărțișor**, dar și sărbătorirea unui personaj al folclorului nostru ancestral, **Baba Dochia**, asociată cu zeița Junona.

Din timpuri străvechi, firul alb-dalb și roșu de lână sau mătase se împleteau împreună, reprezentând iarna (albă) și primăvara (roșie). Un bănuț de argint sau de aramă, ca simbol lunar, sau din aur, ca simbol solar, se agăța odinioară la șnurul alcătuit din cele două fire, pentru a evoca strălucirea soarelui și intrarea în noul an, căci primele calendare romane aveau prima zi din noul an pe 1 martie.

După străvechile calendare, este începutul Anului Agrar, An Nou, când sărbătorim pe Baba

Dochia, după spusele etnologului Iulia Gorneanu, o „*zeiță mamă de sorginte neolitică, întruchipare a timpului îmbătrânit. Asemenea lui Moș Crăciun, zeu, tată și strămoș mitic, ce patronează sărbătorile de sfârșit de an, Baba Dochia este un personaj complex, aflat la loc de cinste în panteonul românesc. Se povestește că dezleagă primăvara și, odată cu ea, timpul bun pentru vrăji și descântece, pentru alinarea dorului și aflarea ursitului ... „că vine Baba și-i spune fetii care-o fi iubită’ și în ce zi s-or lua, și cum o fi zâua aceia: urâtă, posomorâtă sau luminoasă, cu soare”.* (Marcel Lapteș). *Este cea care deschide un timp magic, a căruia sacralitate negativă e dată îndeosebi de strălucirea malefică a „soarelui alb”. Oamenii se protejează de el, purtând drept amuleta mărțișorul*”.²

De 1 Martie, peste sărbătoarea păgână, de Mărțișor și Baba Dochia (Odochia) - zeița mamă, se suprapune prăznuirea în calendarul creștin – ortodox, a Sfintei Cuvioase Mucenițe Evdochia.

Despre această sfântă se spune că a trăit în sec. II, pe timpul împăratului Traian (98-117), fiind din cetatea Iliopolis din Siria, acolo unde se spune că ducea o viață plină de păcat, câștigând o avere însemnată pentru acele timpuri.

Transformarea vieții ei s-a produs în momentul întâlnirii cu monahul Gherman, care venea de la Ierusalim. Convinsă de monah, Evdochia, în urma convorbirilor duhovnicești purtate cu dânsul, a primit botezul. După botezul oficiat de către episcopul cetății Iliopolis, Teodot, ea va dăruia și va împărți toată averea sa celor nevoiași, apoi se va călugări.

¹ [https://ro.wikipedia.org/wiki/Marte_\(zeu\)](https://ro.wikipedia.org/wiki/Marte_(zeu))

² <https://iuliagorneanu.ro/2019/02/27/despre-martisor-ziua-babei-dochia-si-inceput-de-an-nou/>

Spun cei de pe site-ul creștin ortodox că „în mânăstire s-a dăruit celei mai aspre viețuiri, în desăvârșită ascultare, în posturi, privegheri și rugăciuni. Nu după mult timp, obștea mânăstirii a cerut-o stareță. Pentru pocăința sa adâncă, Dumnezeu a învrednicit-o cu darul învierii morților. Cuvioasa a dobândit moarte mucenicească, în timpul persecuției din vremea lui Vincențiu, conducătorul cetății Iliopolis”.³

Dar, să revenim la personajul nostru din mitologia românească, Baba Dochia.

Gheorghe Asachi, după călătoria sa în 1838, pe Ceahlău, inspirat de legendele locului, avea să scrie legenda Babei Dochia, în care se spune că „Dochia ar fi fost fiica regelui dac Decebal. Traian, cuceritorul Daciei, se îndrăgostește de Dochia. Aceasta refuză să i se alăture și se refugiază împreună cu „al ei popor” pe muntele considerat sacru de către daci, Ceahlău. Dându-și seama că nu poate scăpa de patima lui Traian, îi cere ajutor zeului suprem, Zamolxes, care o transformă, împreună cu turma sa, în stâncă.”⁴

„Între Piatra Detunată
Ș-al Sahastrului Picior,
Vezi o stâncă ce-a fost fată
De un mare domnitor.

...

Acea doamnă e Dochia
Zece oi ș-a ei popor
Ea domnează-n vizunie
Peste turme și păstori.

...

Zamolxis, o zeu! striga,
Te giur pe al meu părinte
Astăzi, rog nu mă lăsa!"
Când întinde a sa mână
Ca s-o strângă-n braț Traian,
De-al ei zeu scutită zâna
Se preface-n bolovan".⁵

În Bucovina găsim o altă variantă în care Dochiei, fetei de împărat, în fuga ei pe munte, tot urcând și purtând nouă cojoace, a început să-i fie cald. Așa a început să se lepede de cojoace, doar că, ajunsă în vârf, iarna s-a dezlănțuit mai tare. Din acea pricină îl va certa pe Dumnezeu; El, va pedepsi fata de împărat pentru cuvintele sale și o va transforma în stană de piatră.

³<https://www.crestinortodox.ro/calendar-ortodox/sfanta-mucenita-evdochia-99467.html>

⁴https://ro.wikipedia.org/wiki/Baba_Dochia

⁵<http://www.interferente.ro/balada-dochiei-de-gheorge-asachi.html>

În altă legendă găsită pe site-ul realitatea.net se povestește despre stâncă Dochia:

„Se zice că Dochia a fost o fată care, încă de mică, a fost dusă la schitul de la poalele Ceahlăului, iar când a crescut, s-a călugărit.

Într-o zi, s-a depărtat de schit și a început a se plimba printr-o frumoasă poiană din apropierea schitului.

I-a plăcut atât de mult încât, de atunci, în fiecare dimineață ieșea să dezmiere florile înviorate de rouă. Alți prieteni nu avea, decât florile și păsările codrilor.

Într-o zi, în această poiană a întâlnit un prinț frumos, de care s-a îndrăgostit pe loc. Acum nu o mai interesau nici florile, nici păsările, gândul fiindu-i numai la iubitul ei. Și-au făcut multe visuri împreună și erau foarte fericiți amândoi.

A venit, însă, o zi când Dochia l-a așteptat în zadar pe drăguțul ei, că acesta nu a mai venit, ca de obicei, la locul întâlnirii. A așteptat o zi, a așteptat două, apoi nouă, dar prințul tot nu s-a arătat. Într-o zi, a aflat că s-a însurat. Vestea a durut-o atât de mult că i-a întunecat judecata.

A doua zi, în zori, a ieșit iar să-și dezmiere florile, după care nu s-a mai întors la schit. S-a urcat pe Ceahlău, unde a rătăcit douăsprezece zile, nebună de durere și de deznădejde. În cea de-a douăsprezecea zi s-a suit pe o stâncă mare și și-a dat drumul în prăpastie. De atunci, stâncă poartă numele de Dochia, iar primele 12 zile din luna martie sunt zilele de rătăcire ale Dochiei.

Se crede că aceste zile corespund celor 12 luni ale anului. Ziua de 1 martie reprezintă luna ianuarie, iar ziua de 12 martie reprezintă luna decembrie. Oamenii cred că, așa cum este timpul din aceste zile, așa va fi și luna corespunzătoare”.⁶

În site-ul tradiții-superstiții, găsim scris că „În plan simbolic, Baba Dochia este o reprezentare a Vechiului An ce urmează a fi învins de către Noul An, într-o competiție dificilă și aspră. Zilele asociate babei Dochia nu reprezintă altceva decât ultima luptă ce se dă între iarnă și primăvară. După moartea Dochiei, se instalează vremea frumoasă și lumina din timpul zilei durează mult mai mult”.⁷

Mai mult, perioada cuprinsă între întâi și nouă Martie va sta sub semnul „Babelor”, „Zilele Babei”, în care se alege de către fiecare o zi, pentru a-i prevesti, în funcție de evoluția vremii, norocul din acel an. Această perioadă va deschide șirul altor activități tradiționale: pe 9 Martie - Mucenicii, pe 12 Martie – SânToaderul, pe 17 Martie - Alexiile, pe 25 Martie - Buna-Vestire sau Blagoviștenia.

Cifrele 9 sau 12 au un caracter magic, destul de des întâlnite în vechiul calendar lunar carpatin.

În alte variante, pe vremea când încă umbla Dumnezeu cu Sfântul Petre pe pământ, Baba Dochia „este o soacră rea, care-i cere tinerei nurori imposibilul: să-i aducă fragi la 1 Martie sau să facă din lâna neagră, una albă. Cu ajutorul unui Moș, fata își îndeplinește miraculos sarcina. Văzând fragii, Baba Dochia chiar crede că a venit primăvara și așa pornește cu turma la munte, dar Dumnezeu o pedepsește și vremea rea o transformă în stană de piatră”.⁸

⁶ https://www.realitatea.net/stiri/actual/legendele-babei-dochia-cine-era-de-fapt-baba-dochia_5dcc9247406af85273d54907

⁷ <https://www.traditii-superstitii.ro/baba-dochia-legenda-babei-dochia-traditii-si-obiceiuri/>

⁸ <https://www.libertatea.ro/stiri/legenda-babelor-in-romania-2161428>

Într-o legendă culeasă de Tony Brill, ne povestește Dănuț Deleanu că „**Adam și Eva, ieșind goi din Rai la 1 Martie, o babă care i-a văzut le-a dăruit câte unul din cele nouă cojoace ale ei, ca să nu umble goi.**

Baba a trăit un veac și se socotește că mai trăiește și azi, deși la urzirea pământului nu era nici o babă de față. Numai ariciul a fost de față și a ținut ghemul la urzirea acestei lumi”.⁹

„În imaginarul popular, Dochia oscilează între o entitate mito-folclorică demoniacă, un fel Muma Pădurii, ce bântuie munții și îngheață oamenii, și o bătrână creștină, milostivă și protectoare, care îl roagă pe Dumnezeu să aducă timpul călduros pe pământ. „Îț spun io, Baba nu-i ra, îi de toate bună că ne apără de vijălii și de friguri, că altu' cum or crește holdele? Ia se roagă la Dumnăzau șapte zile de-a rând să ne deie Bunu' soare, căldura de trebuință”. (Marcel Lapteș).

I se mai spune Odochia, Baba Marta, Ijdochia și apare ba drept soția lui Dragobete, ba mamă a lui, ba sora lui Lăzărel, ba o păstorită credincioasă care păzește oile lui Dumnezeu la munte, îmbrăcată cu douăsprezece cojoace”.¹⁰

Oricum i s-ar spune Babei Dochia, așa cum o găsim în basmele și legendele populare: Baba Mija, Baba Hârca, Baba Cloanța, personajul ce ia înfățișarea unor femei bătrâne, ea este considerată o inițiată, o ființă cu puteri supranaturale și care transcende timpul mitic cu o încărcătură emoțională puternică, marcând vremea schimbătoare și capricioasă a primăverii, moment în care divinitățile fac și desfac, după cum zice etnologul Iulia Gorneanu, „**anotimpurile, ploile și zăpezile, lumina și Soarele**”.¹¹

Babele prinse în piatră le găsim peste tot: Babele din Munții Bucegi, Babele de la Ulmet, Buzău, Babele din Ceahlău. Mai știți și alte Babe?

Închid acest eseu cu poezia Otiliei Cazimir, „Baba Dochia”:

„Toată noaptea au lătrat
Câinii de la jitărie,
De gândea că-i lupo-n sat.
Ce să fie?
Ce să fie?

Ia, o babă cu cojoc
A mas noaptea, fără foc,
În desiș uscat de soc!

Acum vine pe-ndelete –
Că i-e drumul fără grabă –
Și drept singură podoabă
Are-n plete
Un scaiete.

Și de dus, dintr-un ponor,
Poartă fetelor solie,
Că le-aduce mărțișor
Un bănuț de păpădie!”¹²

⁹ <https://miscareaderezidenta.ro/obiceiuri-si-traditii/traditii-si-superstitii-zilele-babelor-legenda-babei-dochia-49059.html>

¹⁰ <https://miscareaderezidenta.ro/obiceiuri-si-traditii/traditii-si-superstitii-zilele-babelor-legenda-babei-dochia-49059.html>

¹¹ <https://jurnalul.ro/calendar/despre-babele-cosmice-si-zilele-lor-606175.html>

¹² <https://www.povesti-pentru-copii.com/poezii-pentru-copii/otilia-cazimir/baba-dochia.html>